

ISSN: 1896-4087

DOI: <http://dx.doi.org/10.21784/ZC.2016.025>

MARCIN PASEK, REMIGIUSZ DRÓŹDŹ

Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku

Raport z badań na temat postaw wobec turystyki i ich społecznych uwarunkowań w grupie uczniów kończących szkołę podstawową

Attitudes toward tourism and its social conditions in group of pupils graduating primary school

Streszczenie:

Praca dotyczy istotnego problemu postaw młodzieży wobec turystyki i rekreacji. Materiał badawczy stanowiła grupa 220 chłopców i dziewcząt z 4 szkół województwa pomorskiego. Cel pracy realizowano przy zastosowaniu metody sondażu diagnostycznego w formie ankiety. Wyniki badań wykazały, że postawy te w grupie młodzieży szkolnej są pozytywne na poziomie 2,82 w skali od 0 do 4. Ich najważniejsze determinanty to poziom dziennej aktywności fizycznej oraz płeć. Pozostałe uwarunkowania okazały się nieistotne statystycznie, a zaliczono do nich wykształcenie rodziców, status ekonomiczny rodziny oraz miejsce zamieszkania. Wyniki są częściowo zbieżne z dotychczasowym stanem wiedzy na temat społecznych uwarunkowań postaw wobec kultury fizycznej.

Słowa kluczowe: wskaźnik postawy, uwarunkowania społeczne, postawy wobec turystyki i rekreacji

Abstract:

The paper refers essential problem concerning youth attitudes to tourism and recreation. Research group were 220 boys and girls from four elementary schools of Pomeranian province. Aim of the paper was executed by diagnostic survey in form of questionnaire among a selected group of people. Results of the investigations have shown that attitudes are positive on the level 2,82 in scale between 0 and 4. The most important conditions of the attitudes are level of daily physical activity and the gender. Another factors have not statistical significance, for example parental education, economical status and place of residence. Results are partially coincided with current empirical knowledge about social conditions of attitudes to physical culture.

Keywords: attitude index, social conditions, attitudes to tourism and recreation

Wstęp

Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość stawia współczesnego człowieka w obliczu licznych wyzwań. Postęp cywilizacyjny z jednej strony ma gwarantować większy komfort życia, z drugiej jednak jest przyczyną wzrostu jego tempa. Uwikłanie w problemy prywatne i zawodowe nakazuje refleksję nad zgubnymi konsekwencjami wyznaczania sobie coraz to nowych zadań. Wynikają stąd licznie podejmowane próby uzyskania wewnętrznej stabilizacji psychofizycznej poprzez aktywność fizyczną, zmianę nawyków dietetycznych, techniki psychorelaksacji czy częstszy kontakt z przyrodą. Oprócz tych działań, których skuteczność opiera się głównie na systematyczności, podkreślić też należy znaczenie praktyk o bardziej incydentalnym charakterze, takich jak sezonowe wyjazdy turystyczne. Aby można było uczynić z nich swoistą filozofię wypoczynku, niezbędne jest uprzednie uformowanie właściwych postaw wobec turystyki.

Dotychczas zebrane wyniki badań wskazują, że postawy wobec turystyki są zróżnicowane w zależności od wieku i wykształcenia respondentów, stopnia ich zamożności lub przynależności do określonej

grupy etnicznej¹. Niektórzy badacze zaznaczają, że osoby czerpiące dochody z turystyki, wykazują większą akceptację dla oddziaływania, jaki turystyka wywiera na środowisko ich życia w porównaniu z pozostałymi mieszkańcami². Ważnym uwarunkowaniem postaw mieszkańców wobec turystów i turystyki jest poziom turystycznego rozwoju miejscowości, w tym wielkość ruchu przyjazdowego³. Zazwyczaj w początkowej fazie rozwoju turystyki uwidacznia się przychylny stosunek społeczności lokalnych do turystów⁴. W Polsce nieliczne jak dotąd badania nad postawami społeczeństwa wobec rozwoju turystyki i ruchu turystycznego realizowano w obrębie i otoczeniu parków narodowych – Słowińskiego⁵ i Babiogórskiego⁶, a także w wybranych miejscowościach turystycznych różnych stref krajobrazowych⁷. Z kolei w latach 2010-2011 przeprowadzono badania eksploracyjne w wybranych gminach turystycznych Beskidu Śląskiego, których celem było rozpoznanie postaw ich mieszkańców wobec turystów, opinii na te-

¹ A. Besculides, M. E. Lee, P. J. McCormick, *Residents' Perceptions of the Cultural Benefits of Tourism*, „Annals of Tourism Research” 2002, Vol. 29 (2), s. 303-309.

² C. Jurowski, M. Uysal, D. R. Williams, *A Theoretical Analysis of Host Community Resident Reactions to Tourism*, „Journal of Travel Research” 1997, Vol. 34 (2), s. 3-11; K. Lindberg, R. L. Johnson, *Modeling Resident Attitudes toward Tourism*, „Annals of Tourism Research” 1997, Vol. 24 (2), s. 402-424.

³ D. Gursoy, G. Rutherford, *Host Attitudes toward Tourism: An Improved Structural Model*, „Annals of Tourism Research” 2004, Vol. 31 (3), s. 495-516.

⁴ P. Bastias-Perez, T. Var, *Perceived Impacts of Tourism by Residents*, „Annals of Tourism Research” 1995, Vol. 22 (1), s. 208-210.

⁵ D. Matuszewska, *Społeczne uwarunkowania planowania i zarządzania zrównoważonym rozwojem turystyki w parkach narodowych na przykładzie Słowińskiego Parku Narodowego*, [w:] G. Gołębowski (red.), *Turystyka jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionów w dobie globalizacji*, Poznań 2008, s. 336-350.

⁶ R. Pawlusiński, M. Mika, R. Faracik, *Plan rozwoju i zarządzania turystyką w regionie Babiej Góry*, Kraków 2008;

⁷ A. Rapacz, P. Gryszel, D. E. Jaremen, *Udział mieszkańców w realizacji idei zrównoważonego rozwoju*, [w:] G. Gołębowski (red.), *Turystyka jako czynnik...*, op. cit., s. 162-179; I. Sikorska-Wolak, J. Zawadka, *Postawy społeczności lokalnej wobec rozwoju turystyki wiejskiej*, „Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis. Oeconomica” 2011, Nr 288 (64), s. 93-102.

mat lokalnego rozwoju turystyki i jego znaczenia ekonomicznego oraz aktywności władz lokalnych w zakresie jego wspierania⁸.

Celem niniejszego opracowania jest określenie znaczenia poszczególnych uwarunkowań społecznych dla kształtowania postaw wobec turystyki na przykładzie niewielkiej grupy badawczej, co może stać się przyczynkiem do kolejnych badań, dzięki którym przedstawione tu wnioski będzie można poddać szerszemu uogólnieniu.

Procedura badawcza

Populację badawczą stanowili uczniowie klas szóstych 4 szkół podstawowych województwa pomorskiego zlokalizowanych w mieście (Gdynia – 2 szkoły) i na wsi (Luzino, Choczewo). Badanie, którym objęto łącznie 220 osób (112 chłopców i 108 dziewcząt) w wieku 13 lat przeprowadzono wiosną 2008 roku. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, w ramach której posłużono się własnego autorstwa kwestionariuszem ankiety postaw wobec turystyki i rekreacji kwestionariuszem ankiety postaw wobec turystyki rekreacji autorstwa własnego. Narzędzie w swojej treści odnosi się do ankiety postaw młodzieży wobec kultury fizycznej⁹ z zastosowaniem norm dla określenia znaku i siły postawy¹⁰. Zastosowano skalę interwałową typu Likerta¹¹, w której osoba badana może podkreślić jedną z 5 danych do wyboru odpowiedzi: całkowicie się zgadzam – 4 punkty, zgadzam się – 3 punkty, nie mam pewności – 2 punkty, nie zgadzam się – 1 punkt, całkowicie się nie zgadzam – 0 punktów. Uzyskujemy wtedy stopień zgody badanej osoby z danym twierdzeniem w skali od 0 do 4, a po

⁸ M. Mika, *Postawy społeczności lokalnych wobec turystów i rozwoju turystyki – przykład gmin Beskidu Śląskiego*, „Prace Geograficzne”, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków 2013, z. 134, s. 83-100.

⁹ K. Górna, *Przygotowanie młodzieży do uczestnictwa w kulturze fizycznej*, Katowice 2001, s. 249-255.

¹⁰ M. Wojciechowski, *Badania nad postawami dziewcząt klas VII i VIII wobec wybranych wartości psychospołecznych szkolnego wychowania fizycznego*, „Kultura Fizyczna” 1990, Nr 5-6, s. 21-25.

¹¹ S. Mika, *Psychologia społeczna*, Warszawa 1984, s. 138-147.

zsumowaniu punktów za poszczególne pytania i podzieleniu uzyskanej wartości przez liczbę pytań – uśredniony globalny wskaźnik postawy, dla którego przyjęto normy¹²:

0,00 – 0,49 pkt.	– postawa zdecydowanie negatywna
0,50 – 1,49 pkt.	– postawa negatywna
1,50 – 2,49 pkt.	– postawa obojętna
2,50 – 3,49 pkt.	– postawa pozytywna
3,50 – 4,00 pkt.	– postawa zdecydowanie pozytywna.

Kwestionariusz ankiety zawierał podstawowe informacje o badanych osobach wykorzystane do analizy, takie jak płeć, miejsce zamieszkania, status ekonomiczny, wykształcenie rodziców i zakres pozaszkolnej aktywności fizycznej oraz 25 pytań o następującej treści:

1. Czy lubisz uprawiać turystykę aktywną (rowerową, narciarską, kajakową itp.)?
2. Czy podróżowanie jest ciekawszą formą wypoczynku niż leżenie na plaży?
3. Czy interesują Cię wycieczki turystyczno-krajoznawcze?
4. Czy odwiedziłeś w ostatnim roku jakieś miejsca poza Twoim miejscem zamieszkania?
5. Czy w Polsce jest wiele ciekawych atrakcji turystycznych?
6. Czy w weekendy poświęcasz czas na turystykę?
7. Czy chętnie wstałbyś dwie godziny wcześniej z łóżka w weekend w celu turystycznym?
8. Czy chętnie uczestniczysz w rodzinnych wyprawach turystycznych?
9. Czy często wyjeżdżasz z rodziną zwiedzać różne miejsca?
10. Czy zdarzyło Ci się odmówić udziału w wycieczce, pomimo iż miałeś wolny czas?
11. Czy zgodziłbyś się na wyjazd turystyczny z klasą w czasie wakacji?

¹² W. Pańczyk, *Biologiczno-zdrowotne i wychowawcze efekty lekcji wychowania fizycznego w terenie i w sali*, Zamość 1999, s. 54.

12. Czy poświęciłbyś inną czynność (komputer, TV, zabawa, spanie) dla wyjazdu turystycznego?
13. Czy poświęciłbyś noc na oglądanie video z Twojej ostatniej wyprawy turystycznej?
14. Czy turystyka pomaga poszerzać własną wiedzę?
15. Czy kupiłbyś książki związane z turystyką?
16. Czy z własnej potrzeby przeglądasz mapy, atlasy czy przewodniki?
17. Czy oglądasz filmy o tematyce krajoznawczo – turystycznej?
18. Czy uważasz, że warto wydać pieniądze na sprzęt turystyczny?
19. Czy uważasz, że organizacje i kluby turystyczne są potrzebne?
20. Czy chciałbyś zostać przewodnikiem lub pilotem wycieczek?
21. Czy chciałbyś zdobywać odznaki turystyczno – krajoznawcze?
22. Czy chciałbyś pracować kiedyś w branży turystycznej?
23. Czy chciałbyś należeć do jakiejś organizacji turystycznej?
24. Czy turystyka powinna być uprawiana przez ludzi w każdym wieku?
25. Czy turystyka kojarzy Ci się z pielęgnowaniem zdrowia?

Na podstawie zebranego materiału wyliczono globalny wskaźnik postawy oraz odniesiono do niego pięć wybranych uwarunkowań. W badaniach zastosowano analizę statystyczną w postaci współczynnika korelacji Pearsona i testu t-Studenta.

Omówienie wyników badań

Analiza badań całej grupy wykazała, że wynik globalnego wskaźnika postawy wyniósł 2,82 w skali od 0 do 4. W skali uwarunkowań postaw najważniejszą rolę odegrała pozaszkolna aktywność fizyczna. Analizując ją, dokonano podziału osób na grupę angażującą się w pozaszkolną aktywność fizyczną i taką, która w niej nie uczestniczy (tabela 1).

Tabela 1. Porównanie globalnego wskaźnika postawy w grupie osób nieaktywnych oraz aktywnych fizycznie w czasie pozaszkolnym

Osoby aktywne (N - 27)		Osoby nieaktywne (N - 193)		p
\bar{x}	s	\bar{x}	s	
3,21	0,15	2,77	0,28	0,000

Źródło: opracowanie własne.

Mniejszą, ale również istotną statystycznie różnicę, wykazało porównanie osób według kryterium płci. Wyższy wskaźnik postawy zanotowano w grupie chłopców (tabela 2).

Tabela 2. Porównanie globalnego wskaźnika postawy w grupie chłopców i dziewcząt

Chłopcy (N - 112)		Dziewczęta (N - 108)		p
\bar{x}	s	\bar{x}	s	
2,88	0,28	2,76	0,32	0,002

Źródło: opracowanie własne.

Pozostałe dwa uwarunkowania analizowane za pomocą tej samej metody okazały się w badanej grupie nieistotne statystycznie. W tabelach 3 i 4 zostały one przedstawione według malejącej różnicy poziomu istotności.

Tabela 3. Porównanie globalnego wskaźnika postawy w grupie uczniów z miasta i ze wsi

Uczniowie z miasta (N - 106)		Uczniowie ze wsi (N - 114)		p
\bar{x}	s	\bar{x}	s	
2,84	0,30	2,80	0,31	0,423

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4. Porównanie globalnego wskaźnika postawy w grupie uczniów o zadowalających i niezadowalających warunkach życia

Warunki zadowalające (N - 107)		Warunki niezadowalające (N -113)		p
\bar{x}	s	\bar{x}	s	
2,84	0,30	2,81	0,31	0,454

Źródło: opracowanie własne.

Osobnej analizie poddane zostały postawy w kontekście wykształcenia ojca i matki badanych osób. Nie wykazano istotnych statystycznie różnic w postawach między dziećmi rodziców reprezentujących cztery poziomy wykształcenia. Sytuacja ta dotyczy zarówno grupy ojców (tabela 5) jak i matek dzieci (tabela 6).

Tabela 5. Poziom istotności różnic między postawami dzieci ojców z różnym wykształceniem

Wykształcenie (wartość wskaźnika postawy)	Średnie (2,79)	Wyższe (2,83)	Zawodowe (2,76)	Podstawowe (2,87)
Średnie (2,79)	-	0,907	0,974	0,384
Wyższe (2,83)	0,907	-	0,830	0,892
Zawodowe (2,76)	0,974	0,830	-	0,497
Podstawowe (2,87)	0,384	0,892	0,497	-

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 6. Poziom istotności różnic między postawami dzieci matek z różnym wykształceniem

Wykształcenie (wartość wskaźnika postawy)	Średnie (2,79)	Wyższe (2,86)	Zawodowe (2,83)	Podstawowe (2,84)
Średnie (2,79)	-	0,676	0,957	0,808
Wyższe (2,86)	0,676	-	0,984	0,990
Zawodowe (2,83)	0,957	0,984	-	0,999
Podstawowe (2,84)	0,808	0,990	0,999	-

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie

Choć przedstawione wyniki dotyczą badań realizowanych kilka lat temu, to ich aktualność jest związana z niewątpliwą ponadczasowością problematyki postaw wobec kultury fizycznej, a w tym także turystyki. Uzyskany w badaniach globalny wskaźnik postawy (2,82) okazał się bowiem niemal identyczny ze wskaźnikiem postaw osiągniętym przez Pańczyka¹³ w odniesieniu do grup uczestniczących w terenowych zajęciach wychowania fizycznego (2,81). Według przyjętych norm osoby biorące udział w badaniu charakteryzują się pozytywną postawą wobec turystyki i rekreacji. O znaczeniu aktywności ruchowej dla kształtowania postaw prozdrowotnych, a przez to także prorekreacyjnych, mogą świadczyć niektóre wyniki eksperymentów prowadzonych zarówno w kraju¹⁴, jak i za granicą¹⁵.

Wskazuje się na znaczący wzrost tak globalnego, jak i częściowych wskaźników postawy u osób poddanych innowacji pedagogicznej w zakresie wychowania fizycznego polegającej na zwiększeniu liczby godzin lekcyjnych realizowanych w przestrzeni pozaszkolnej (*outdoor activity*). Dowodzi się również poprawy wielu cech, wiążąc aktywizację na poziomie fizjologicznym z poprawą nastawienia emocjonalnego do zajęć oraz ogólnie z pozytywnymi zmianami w zakresie postaw

¹³ Ibidem, s. 102.

¹⁴ M. Napierała, M. Szark-Eckardt, H. Żukowska, M. Kuska, W. Zukow, *Aktywność fizyczna w zdrowym stylu życia bydgoskich gimnazjalistów*, „Journal of Health Sciences” 2014, Vol. 4 (11), s. 11-32; M. Paczyńska-Jędrycka, W. Łubkowska, *Edukacja zdrowotna przez gry i zabawy ruchowe z uwzględnieniem zabaw animacyjnych w opinii studentek pedagogiki elementarnej (na przykładzie województwa wielkopolskiego)*, „Pielęgniarstwo Polskie” 2014, Nr 3 (53), s. 215-221; E. Kozdroń, *Rekreacja ruchowa jako składnik zdrowego stylu życia. Minimum aktywności ruchowej*, [w:] E. Kozdroń (red.) *Podstawy teorii i metodyki rekreacji ruchowej. Podręcznik dla instruktora rekreacji ruchowej – część ogólna*. Warszawa 2008, s. 60-65.

¹⁵ J. M. Burnham, *Exercise is medicine: health benefits of regular physical activity*, „The Journal of the Louisiana State Medical Society” 1998, Vol. 150 (7), s. 319-323; A. P. Hills, S. J. Street, N. M. Byrne, *Physical Activity and Health: „What is Old is New Again”*, „Advances in Food and Nutrition Research” 2015, Vol. 75, s. 77-95; D. E. Warburton, C. W. Nicol, S. S. Bredin, *Health benefits of physical activity: the evidence*, „Canadian Medical Association Journal” 2006, Vol. 174, nr 6, s. 801-809.

względem kultury fizycznej¹⁶. W tym kontekście można odnieść spostrzeżenia W. Pańczyka jego spostrzeżenia do wyników niniejszych badań przedstawionych w tabeli 1, a dotyczących porównania wskaźnika postaw w grupach osób o różnym stopniu aktywności fizycznej.

Poza zwiększoną aktywnością fizyczną badania wskazały płeć jako czynnik różnicujący wskaźnik postawy względem turystyki i rekreacji. Wykazano znaczną przewagę pozytywnych postaw wśród młodzieży męskiej, co potwierdziło wcześniejsze wnioski Pańczyka. Trudności z kształtowaniem emocjonalnego stosunku dziewcząt do aktywności fizycznej podkreślali również Frołowicz¹⁷, Madejski¹⁸ oraz Kwieciński i Janeczek¹⁹. Co więcej, obserwowana od okresu dojrzewania niechęć dziewcząt do aktywności przejawia się mniejszą niż u chłopców aktywnością fizyczną w kolejnych latach życia. Potwierdziły to badania wśród osób dorosłych²⁰. Większość wyników obserwacji wykazała, że zakończenie edukacji szkolnej powoduje najczęściej zaniechanie dotychczas obowiązkowej aktywności ruchowej, a zatem i stopniowe osłabianie właściwych postaw wobec turystyki, aktywności fizycznej i zdrowia. Symptomy tego zjawiska widoczne są już w okresie nauki

¹⁶ M. Pasek, *Postawy prosumatyczne uczniów jako efekt zajęć z wychowania fizycznego w terenie i w sali w świetle wybranych uwarunkowań osobniczych i środowiskowych*, Gdańsk 2013, s. 143.

¹⁷ T. Frołowicz, *Nastawienie do kultury fizycznej polskich piętnastolatków* [w:] *Materiały z konferencji naukowo-metodycznej nt. Wychowanie fizyczne i sport dzieci i młodzieży*, Gdańsk 1989, s. 87.

¹⁸ E. Madejski, *Wpływ modernizacji szkolnego systemu wychowania fizycznego na efektywność zajęć oraz postawy uczniów wobec kultury fizycznej*, „*Studia i Monografie*”, Nr 12, Kraków 1997, s. 68-69.

¹⁹ J. Kwieciński, E. Janeczek, *Aktywność fizyczna dzieci z regionu konińskiego określona metodą MVPA* [w:] R. Muszkiet, M. Napierała, A. Skaliy, W. Żukow (red.), *Wspomaganie rozwoju i edukacji człowieka poprzez turystykę, sport i rekreację*, Bydgoszcz 2009, s. 334.

²⁰ S. Nowak, *Pojęcie postawy w teoriach i stosowanych badaniach społecznych* [w:] S. Nowak (red.) *Teorie postaw*, PWN, Warszawa 1973, s. 23; S. Wanat, *Uczestnictwo w masowej kulturze fizycznej – czas wolny w środowisku wielkomiejskim*, „*Kultura Fizyczna*” 1989, Nr 3-4, s. 14-15; T. Wolańska, *Ustawiczne wychowanie do rekreacji fizycznej*, „*Kultura Fizyczna*” 1989, Nr 5-6, s. 17-18; M. Orłowska, *Problemy czasu wolnego w pedagogice społecznej*, [w:] M. Orłowska (red.) *Pedagogika społeczna: dokonania, aktualność, perspektywy*, Toruń 2002, s. 581-598.

szkolnej, kiedy coraz mniejszy odsetek młodych ludzi podejmuje aktywność ruchową²¹. O zaangażowaniu w działania turystyczne dzieci do 14 roku życia można wnioskować z danych ze szkół oraz organizacji młodzieżowych działających wśród młodzieży. Jak wynika z danych Instytutu Turystyki²², obniża się odsetek dzieci uczestniczących w wyjazdach turystycznych z 54% respondentów w roku 2001 do 44% w roku 2005. Znalazło to potwierdzenie w niniejszych badaniach, w których młodzież aktywna fizycznie poza szkołą stanowi zaledwie 12% poddanej analizie populacji. Badanie nie wykazało natomiast różnic między postawami w grupach młodzieży miejskiej i wiejskiej, wbrew opinii, że rodziny z dużych aglomeracji miejskich częściej przejawiają aktywność turystyczną²³. Potwierdza to doniesienia z zakresu antropologii społecznej, których głównym założeniem jest brak różnic między warstwami społecznymi i środowiskowymi na linii miasto-wieś. Uzasadnia się to tym, że ludność kraju w okresie swej najnowszej historii wymieszana jest w sposób dostateczny, a klasy czy warstwy społeczne są od wielu dziesięcioleci otwarte²⁴. Zacieranie różnic między grupami dzieci z dużych i mniejszych skupisk ludności jest obserwowane także w zakresie inicjatyw związanych z kształtowaniem zainteresowania formami turystyki i rekreacji w postaci tworzenia ścieżek dydaktycznych²⁵ czy zakładania klubów propagujących

²¹ K. Górna, *Przygotowanie młodzieży do uczestnictwa w kulturze fizycznej*, Katowice 2001, s. 189-190; M. Bukowiec, *Postulowane, założone i rzeczywiste funkcje wychowania fizycznego w przygotowaniu do uczestnictwa w kulturze fizycznej*, Kraków 1990, s. 130; M. Pasek, *Sprawność fizyczna a jej somatyczne uwarunkowania na przykładzie dziewcząt szkoły średniej z Rumi*, „Rocznik Naukowy AWFIS”, Gdańsk 2011, t. XXI, s. 13; B. Alejziak, *Wyjazdy turystyczne młodzieży a samowychowanie*, „Edukacja” 2005, Nr 4, s. 48-61.

²² J. Łaciak, *Aktywność turystyczna dzieci i młodzieży w 2005 roku*, Warszawa 2006.

²³ R. Winiarski, J. Zdebski, *Psychologia turystyki*, Warszawa 2008, s. 29.

²⁴ J. Charzewski, *Demograficzne i urbanizacyjne wyznaczniki kultury fizycznej*, [w:] Z. Krawczyk, R. Przewęda, T. Ulatowski (red.), *Raport o kulturze fizycznej w Polsce*, Warszawa 1989, s. 45.

²⁵ M. Nowacka, *Edukacja turystyczna i rekreacyjna młodzieży szkolnej na przykładzie miejskiej ścieżki dydaktycznej po Szydłowcu*, [w:] R. Muszkieta, M. Napierała, A. Skaliy, W. Żukow (red.), *Wspomaganie rozwoju...*, op. cit., s. 125.

wśród dzieci marsze na orientację²⁶, choć działania takie w wybranych dużych miastach są oceniane bardzo wysoko²⁷. Zaobserwowano także brak związków z wykształceniem rodziców oraz sytuacją materialną rodzin badanych dzieci. Tymczasem według licznych doniesień, sytuacja rodzinna ma duży wpływ na osiągnięcia dydaktyczno-wychowawcze dziecka²⁸. Ponieważ środowiska rodzinne są różnorodne, odmienne warunki materialne, psychologiczne, kulturalne i społeczne powodują, że dzieci osiągają lepsze lub gorsze wyniki w nauce.

Czynnikiem dominującym, określającym wiele cech środowiska rodzinnego, jest poziom wykształcenia rodziców, który warunkuje sytuację materialną i mieszkaniową rodziny, jej dochody i strukturę wydatków, w tym wydatki na wyposażenie mieszkań i tzw. „kulturę”. Okazuje się, że w rodzinach o wyższej pozycji społecznej – rodzinach inteligenckich – preferowane są takie wartości rodzicielskie, które mają charakter rozwojowy, a więc powinny generować lepsze postawy względem kultury fizycznej, także turystyki i rekreacji. Podkreśla się, że większą aktywność turystyczną przejawiają rodzice o wyższym poziomie wykształcenia i korzystnym statusie materialnym²⁹.

W obliczu powyższych spostrzeżeń, tak własnych jak i innych autorów, należy uznać, iż uzyskana w badaniach przewaga w pozytywnych postawach wobec turystyki i rekreacji jest ściśle związana z zakresem podejmowanej aktywności fizycznej w wieku szkolnym. Wyniki badań potwierdzają zróżnicowanie płciowe w zakresie postaw względem turystyki i rekreacji, Zgadza się więc z rezultatami wcześniejszych badań odnoszących czynnik płci do postaw względem kultury fizycz-

²⁶ R. Gotowski, K. Parzych, *Znaczenie marszów na orientację w procesie edukacji dzieci i młodzieży w województwie kujawsko-pomorskim*, [w:] R. Muszkieta, M. Napierała, A. Skaliy, W. Żukow (red.), *Wspomaganie rozwoju...*, op. cit., s. 385.

²⁷ A. Szwichtenberg, M. Soroka, *Analiza wykorzystania czasu wolnego przez dzieci i młodzież miasta Gdynia* [w:] W. W. Gaworecki, Z. Mroczyński (red.) *Turystyka i sport dla wszystkich w promocji zdrowego stylu życia*, Gdańsk 2008, s. 391.

²⁸ M. Przetacznik, G. Makiełło-Jarża, *Podstawy psychologii ogólnej*, Warszawa 1982, s. 242; H. Filipczuk, *Rodzina a rozwój psychiczny dziecka*, Warszawa 1981, s. 38-55; H. Marczevska, T. Wolańska, *Rodzina jako środowisko wychowania do rekreacji* [w:] T. Wolańska (red.), *Wybrane zagadnienia rekreacji ruchowej*, Warszawa 1988, s. 28-86.

²⁹ R. Winiarski, J. Zdebski, *Psychologia turystyki*, Warszawa 2008, s. 29.

nej. Nie zaobserwowano natomiast sugerowanych w literaturze różnic w postawach wobec turystyki i rekreacji przy uwzględnieniu takich uwarunkowań, jak miejsce zamieszkania, status materialny rodziny i wykształcenie rodziców. Wreszcie osiągnięty wynik globalnego wskaźnika postawy dzieci można ocenić jako dobry, aczkolwiek w perspektywie dotychczasowych badań zachodzi prawdopodobieństwo jego szybkiego i systematycznego obniżania w późniejszym okresie ich życia.

Wyniki późniejszych badań odnoszących się do postaw wobec ruchu turystycznego dowodzą istotnej roli, jaką turystyka może wywierać na lokalne społeczności. Niekoniecznie przy tym, postawy mieszkańców bywają jednoznacznie pozytywne, co jest zrozumiałe w obliczu istniejących dysfunkcji turystyki³⁰. Dla przeciwwagi wyniki innych badań sugerują, że postawy mieszkańców wsi wobec turystów i rozwoju turystyki wiejskiej są z reguły pozytywne³¹. Również analizy przeprowadzone w gminach górskich dowodzą, że mimo znacznego oddziaływania ruchu turystycznego na lokalne środowisko, badane społeczności charakteryzuje wysoki stopień akceptacji dla lokalnego rozwoju turystyki³². Można więc raczej stwierdzić, że postawa indywidualna wobec turystyki jest kształtowana przez liczne determinanty, a jej kierunek i siła bywają uzależnione od tego, jakie emocje wyzwalają w człowieku związane z nią zjawiska.

Bibliografia:

- Alejsiak B., *Wyjazdy turystyczne młodzieży a samowychowanie*, „Edukacja” 2005, Nr 4.
- Bastias-Perez P., Var T., *Perceived Impacts of Tourism by Residents*, „Annals of Tourism Research” 1995, Vol. 22 (1).

³⁰ P. Majdak, *Społeczności lokalne wobec turystyki. Postawy – oczekiwania – konflikty w świetle koncepcji rozwoju zrównoważonego*, „Turystyka i Rekreacja” 2013, T. 10 (1), s. 65-71.

³¹ I. Sikorska-Wolak, J. Zawadka J., *Postawy społeczności...*, op. cit., s. 93-102.

³² M. Mika, *Postawy społeczności lokalnych...*, op. cit., s. 83-100.

- Besculides A., Lee M. E., McCormick P. J., *Residents' Perceptions of the Cultural Benefits of Tourism*, „Annals of Tourism Research” 2002, Vol. 29 (2).
- Bukowiec M., *Postulowane, założone i rzeczywiste funkcje wychowania fizycznego w przygotowaniu do uczestnictwa w kulturze fizycznej*, AWF, Kraków 1990.
- Burnham J. M., *Exercise is medicine: health benefits of regular physical activity*, „The Journal of the Louisiana State Medical Society” 1998, Vol. 150 (7).
- Charzewski J., *Demograficzne i urbanizacyjne wyznaczniki kultury fizycznej*, [w:] Z. Krawczyk, R. Przewęda, T. Ulatowski (red.), *Raport o kulturze fizycznej w Polsce*, AWF, Warszawa 1989.
- Filipczyk H., *Rodzina a rozwój psychiczny dziecka*, PWN, Warszawa 1981.
- Frołowicz T., *Nastawienie do kultury fizycznej polskich piętnastolatków* [w:] *Materiały z konferencji naukowo-metodycznej nt.: Wychowanie fizyczne i sport dzieci i młodzieży*, AWF, Gdańsk 1989.
- Gotowski R., Parzych K., *Znaczenie marszów na orientację w procesie edukacji dzieci i młodzieży w województwie kujawsko-pomorskim*, [w:] R. Muszkiet. M. Napierała, A. Skaliy, W. Żukow (red.), *Wspomaganie rozwoju i edukacji człowieka poprzez turystykę, sport i rekreację*, Bydgoszcz 2009.
- Górna K., *Przygotowanie młodzieży do uczestnictwa w kulturze fizycznej*, AWF, Katowice 2001.
- Gursoy D., Rutherford G., *Host Attitudes toward Tourism: An Improved Structural Model*, „Annals of Tourism Research” 2004, Vol. 31 (3).
- Hills A. P., Street S. J., Byrne N. M., *Physical Activity and Health: „What is Old is New Again”*, „Advances in Food and Nutrition Research” 2015, Vol. 75.
- Jurowski C., Uysal M., Williams D. R., *A Theoretical Analysis of Host Community Resident Reactions to Tourism*, „Journal of Travel Research” 1997, Vol. 34 (2).
- Kozdroń E. *Rekreacja ruchowa jako składnik zdrowego stylu życia. Minimum aktywności ruchowej*. [w:] E. Kozdroń (red.) *Podstawy teorii i metodyki rekreacji ruchowej. Podręcznik dla instruktora rekreacji ruchowej – część ogólna*. TKKF, Warszawa 2008, s. 60-65.
- Kwieciński J., Janeczek E., *Aktywność fizyczna dzieci z regionu konińskiego określona metodą MVPA* [w:] R. Muszkiet. M. Napierała, A. Skaliy, W. Żukow (red.), *Wspomaganie rozwoju i edukacji człowieka poprzez turystykę, sport i rekreację*, WSG, Bydgoszcz 2009.
- Lindberg K., Johnson R. L., *Modeling Resident Attitudes toward Tourism*, „Annals of Tourism Research” 1997, Vol. 24 (2).

- Łaciak J., Aktywność turystyczna dzieci i młodzieży w 2005 roku, Instytut Turystyki, Warszawa 2006.
- Madejski E., *Wpływ modernizacji szkolnego systemu wychowania fizycznego na efektywność zajęć oraz postawy uczniów wobec kultury fizycznej*, „Studia i Monografie”, Nr 12, Kraków 1997.
- Majdak P., *Społeczności lokalne wobec turystyki. Postawy – oczekiwania – konflikty w świetle koncepcji rozwoju zrównoważonego*, „Turystyka i Rekreacja” 2013, T. 10 (1).
- Marczewska H., Wolańska T., *Rodzina jako środowisko wychowania do rekreacji* [w:] T. Wolańska (red.) *Wybrane zagadnienia rekreacji ruchowej*, AWF, Warszawa 1988.
- Matuszewska D., *Społeczne uwarunkowania planowania i zarządzania zrównoważonym rozwojem turystyki w parkach narodowych na przykładzie Słowińskiego Parku Narodowego*, [w:] G. Gołębowski (red.), *Turystyka jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionów w dobie globalizacji*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań 2008.
- Mika M., *Postawy społeczności lokalnych wobec turystów i rozwoju turystyki – przykład gmin Beskidu Śląskiego*, „Prace Geograficzne”, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków 2013, z. 134.
- Mika S., *Psychologia społeczna*, Warszawa 1984.
- Napierała M., Szark-Eckardt M., Żukowska H., Kuska M., Żukow W., *Aktywność fizyczna w zdrowym stylu życia bydgoskich gimnazjalistów*, „Journal of Health Sciences” 2014, Vol. 4 (11).
- Nowacka M., *Edukacja turystyczna i rekreacyjna młodzieży szkolnej na przykładzie miejskiej ścieżki dydaktycznej po Szydłowcu*, [w:] R. Muszkieta, M. Napierała, A. Skaliy, W. Żukow (red.), *Wspomaganie rozwoju...*, op. cit.
- Nowak S., *Pojęcie postawy w teoriach i stosowanych badaniach społecznych* [w:] Nowak S. (red.) *Teorie postaw*, PWN, Warszawa 1973.
- Orłowska M., *Problemy czasu wolnego w pedagogice społecznej*, [w:] M. Orłowska (red.) *Pedagogika społeczna: dokonania, aktualność, perspektywy*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002.
- Paczyńska-Jędrycka M., Łubkowska W., *Edukacja zdrowotna przez gry i zabawy ruchowe z uwzględnieniem zabaw animacyjnych w opinii studentek pedagogiki elementarnej (na przykładzie województwa wielkopolskiego)*, „Pielęgniarstwo Polskie” 2014, Nr 3 (53).

- Pańczyk W., *Biologiczno-zdrowotne i wychowawcze efekty lekcji wychowania fizycznego w terenie i w sali*, ODN, Zamość 1999.
- Pasek M., *Postawy prosomatyczne uczniów jako efekt zajęć z wychowania fizycznego w terenie i w sali w świetle wybranych uwarunkowań osobniczych i środowiskowych*, AWFIS, Gdańsk 2013.
- Pasek M., *Sprawność fizyczna a jej somatyczne uwarunkowania na przykładzie dziewcząt szkoły średniej z Rumi*, „Rocznik Naukowy AWFIS”, Gdańsk 2011, t. XXI.
- Pawlusiński R., Mika M., Faracik R., *Plan rozwoju i zarządzania turystyką w regionie Babiej Góry*, Inst. Geogr. i Gosp. Przestrz. UJ, Kraków 2008.
- Przetacznik M., Makiełło-Jarża G., *Podstawy psychologii ogólnej*, WSiP, Warszawa 1982.
- Rapacz A., Gryszel P., Jaremen D. E., *Udział mieszkańców w realizacji idei zrównoważonego rozwoju*, [w:] G. Gołębski (red.), *Turystyka jako czynnik...*, op. cit.
- Sikorska-Wolak I., Zawadka J., *Postawy społeczności lokalnej wobec rozwoju turystyki wiejskiej*, „Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis. Oeconomica” 2011, Nr 288 (64).
- Szwichtenberg A., Soroka M., *Analiza wykorzystania czasu wolnego przez dzieci i młodzież miasta Gdynia* [w:] W. W. Gaworecki, Z. Mroczyński (red.) *Turystyka i sport dla wszystkich w promocji zdrowego stylu życia*, WSTiH, Gdańsk 2008.
- Wanat S., *Uczestnictwo w masowej kulturze fizycznej – czas wolny w środowisku wielkomiejskim*, „Kultura Fizyczna” 1989, Nr 3-4.
- Warburton D. E., Nicol C. W., Bredin S. S., *Health benefits of physical activity: the evidence*, „Canadian Medical Association Journal” 2006, Vol. 174, nr 6.
- Winiarski R., Zdebski J., *Psychologia turystyki*, WAiP, Warszawa 2008.
- Wojciechowski M., *Badania nad postawami dziewcząt klas VII i VIII wobec wybranych wartości psychospołecznych szkolnego wychowania fizycznego*, „Kultura Fizyczna” 1990, Nr 5-6.
- Wolańska T., *Ustawiczne wychowanie do rekreacji fizycznej*, „Kultura Fizyczna” 1989, nr 5-6.